

Regeringskansliet
Klimat- och näringslivsdepartementet
103 33 Stockholm

Datum 2025-06-03
SMHI Dnr 2025/419/5.4.1
Er referens KN2025/00288

kn.remissvar@regeringskansliet.se

kopia: kristin.skeppsby@regeringskansliet.se

Yttrande över Remiss av SOU 2024:98 – En ny samordnad miljöbedömnings- och tillståndsprövningsprocess

SMHI har tagit del av rubricerade betänkande och redovisar nedan myndighetens synpunkter.

Summering

Myndigheten vill initialt lyfta fram fyra förslag från betänkandet, vilka inte nödvändigtvis leder till vare sig en enklare och kortare process eller en effektiv industriell klimatomställning. De två första rör den inledande delen av tillståndsprövningen, där SMHI menar att begreppet berörda myndigheter bör tolkas brett och inkludera de som har en adekvat expertkompetens inom det för varje ärende aktuella området och inte enbart de som har en utpekad talerätt.

För att undvika sena och omfattande kompletteringar kan det vara värt att överväga att inte utesluta ideella organisationer och allmänheten från den inledande delen där innehållet i miljökonsekvensbeskrivningen fastställs. Brister i denna kan komma att resultera i fler kompletteringar, vilket torde förlänga miljöprovningssprocessen betydligt och äta upp den inledande tidsvinsten.

SMHI ser även två faktiska sänkningar av ambitionsnivån, vilket rimmar illa med möjligheten att nå de nationella och internationella miljö- och klimatmålen. Att frånga begreppet bästa möjliga teknik för bästa tillgängliga teknik lär inte ge det incitament för investeringar i grön teknik som utredningen eftersträvar, utan snarare ge fortsatt användande av icke hållbara lösningar.

Utredningsdirektiven säger att Sverige inte ska ställa högre eller överlappande krav i förhållande till vad relevanta EU-regelverk kräver. Detta innebär också en sänkning av ambitionsnivån att nå de uppställda miljömålen, vilket SMHI vill poängtera.

SMHI – Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Postadress SMHI 601 76 • Norrköping • Växel 011-495 80 00 • Fax 011-495 80 01 • E-post registrator@smhi.se

SMHI huvudkontor

Besöksadress Folkborgsvägen 17
601 76 Norrköping

SMHI

Besöksadress Stationsgatan 23, 6 tr.
753 40 Uppsala

SMHI

Besöksadress Göteborgskaderns plats 3
426 71 Västra Frölunda

SMHI anser att föreslagna gränsvärden för vattenuttag bör ses över så att de tar hänsyn till lokala förutsättningar för vattenuttag och till effekterna av ett förändrat framtida klimat.

Myndigheten ställer sig negativ till utredningens förslag till att ta bort 9 § i förordning (1998:1388) om vattenverksamheter då informationen är viktig för SMHIs verksamhet.

Berörda myndigheter

SMHI anser att tolkningen av begreppet berörda myndigheter i miljöbalken kan komma att försvaga skyddet av miljön. För att säkerställa att ett ärende blir utrett i den omfattning som dess beskaffenhet kräver måste det finnas adekvat kompetens och expertis hos Miljöprövningsmyndigheten och de berörda myndigheter vilka Miljöprövningsmyndigheten utser (se 23 § förvaltningslagen samt artikel 3b) i 2011/92/EU MKB-direktivet). I sin snävaste tolkning skulle berörda myndigheter vara de som har talerätt, vilket är oförenligt med 23 § i förvaltningslagen då kunskapen om och ansvaret för fysiska och biogeokemiska miljöprocesser i land, hav och luft är fördelad hos betydligt fler myndigheter.

SMHI rekommenderar att begreppet berörda myndigheter inte enbart inkluderar myndigheter med talerätt utan även de som besitter expertkompetens. SMHI önskar att inkluderas i miljöbedömningsprocessen för att bidra med myndighetens expertis inom meteorologi, oceanografi, hydrologi samt hur klimatet förändras. Exempelvis är det i den pågående klimatförändringen viktigt att SMHI får yttra sig tidigt i processen för att öka beredskapen och minska sårbarheten i samhället.

Granskningsplikt

Betänkandet föreslår i princip en övergång från en generell tillståndsplikt till en generell granskningsplikt för vattenverksamhet (sida 1178), vilket ökar betydelsen för granskningsförfarandet. Vid det nya granskningsförfarandet får berörda myndigheter endast remiss när prövningsmyndigheten bedömer att den behöver stöd i sin bedömning (sida 1223). SMHI önskar att bistå i granskningen i alla de fall som rör myndighetens expertområden.

I avsnitt 14.18.3 (sida 1564) beskrivs behovet av en utredning för att fastställa lämpliga gränsvärden för granskningspliktiga verksamheter. SMHI önskar delta i framtagande av gränsvärden för vattenverksamhet.

Avsnitt 14.18.6 (sida 1567) beskriver återstående utredningsfrågor. En av dessa gäller ”om utredning av frågan om vissa av bestämmelserna om hushållning med mark- och vattenområden enligt 3 och 4 kap. miljöbalken bör flyttas till en särskild lag och i samband med detta en utredning av om det allmännas grundläggande syn på lämpligheten av en viss verksamhet på en viss plats kan lämnas så tidigt som möjligt och främst handla om avvägningar mellan motstående allmänna intressen”. SMHI anser att gränsvärden för granskningspliktiga verksamheter inte bör fastställas innan denna utredning är slutförd.

Avgränsningssamråd

I betänkandet föreslås att nuvarande avgränsningssamråd ersätts med ett avgränsningsyttrande. I praktiken innebär förändringen att endast berörda myndigheter får yttra sig, och att allmänhetens synpunkter inte tas tillvara i detta tidiga skede. Här önskar SMHI betona att viktig expertis också kan finnas hos ideella organisationer och privatpersoner och att den bör komma in så tidigt som möjligt i processen. Dessutom

SMHI – Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Postadress SMHI 601 76 • Norrköping • Växel 011-495 80 00 • Fax 011-495 80 01 • E-post registrator@smhi.se

SMHI huvudkontor

Besöksadress Folkborgsvägen 17
601 76 Norrköping

SMHI

Besöksadress Stationsgatan 23, 6 tr.
753 40 Uppsala

SMHI

Besöksadress Göteborgskaderns plats 3
426 71 Västra Frölunda

medför sent inkomna synpunkter en ökad risk för behov av omfattande kompletteringar vilket kan förlänga miljöprovningsprocessen avsevärt och gör den mer oförutsägbar. Därför uppmuntrar SMHI till att nuvarande avgränsningssamråd behålls utöver det samråd som krävs av MKB-direktivet.

Tillsyn

I kapitel 14.14.1 "En mer flexibel, effektiv och förutsebar tillståndsprövning förutsätter en god tillsyn" bedöms det att tillsynsmyndigheterna kommer påverkas av de föreslagna förändringarna. Det finns en risk att de inte har tillräckligt kompetens och det anges att sådan kompetens i så fall kan tillföras genom samverkan med andra tillsynsmyndigheter. SMHI är inte en tillsynsmyndighet men har hög kompetens inom meteorologi, oceanografi, hydrologi samt hur klimatet förändras och kan bistå tillsynsmyndigheter vid behov.

Talerätten

Gällande miljöbalken 20 kap. 12 § så ser SMHI risker med att inskränka talerätten för Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och länsstyrelserna. Det är viktigt att beakta att processer i miljön inte nödvändigtvis följer kommun-, läns-, eller landsgränser, ej heller är de begränsade till enskilda miljöer eller ekosystem. Interaktionerna mellan land, luft och hav i både lokal och global skala gör det rimligt att bibehålla den ursprungliga talerätten för ovannämnda myndigheter för att säkerställa skyddet av miljön. Detta är särskilt viktigt med tanke på den personalstyrka och miljökompetens dessa myndigheter besitter, i jämförelse med de mer begränsade resurser som finns hos många kommuner.

Tidsfrister

SMHI har en förståelse för behovet av att implementera de tidsfrister som finns angivna i de två EU-förordningarna, artikel 12.1 i EU-förordningen om kritiska och strategiska råmaterial och artikel 10.1 i EU-förordningen om netto-nollteknik. Däremot anser myndigheten att det skulle stärka miljöbedömningsprocessen att inte införa eller skärpa tidsfrister i ärenden som inte inkluderas i förordningarna. SMHI ser redan idag en ökning av miljörelaterade remissärenden och finner en risk i att ärenden påskyndas och inte utreds i den utsträckning som är behövligt. Således är SMHI enig med slutsatserna som sammanfattas i 8.5.3 angående Miljöprovningsutredningen och i promemorian *En anpassad miljöprövning för en grön omställning* som båda bedömer att det inte bör införas lagstadgade tidsfrister för handläggningen.

I avsnitt 14.8.11 sida 1274 anges tidsfrister som både 3 månader och 90 dagar. SMHI anser att tidsfristerna bör anges i antingen månader eller dagar, och att antal dagar är en mer exakt tidsangivelse eftersom antal dagar i en månad varierar.

Bästa möjliga teknik

Betänkandets syfte har varit att säkra näringslivets konkurrenskraft, öka investeringsviljan och främja en effektiv industriell klimatomställning, vilket bidrar till att klimat- och miljömålen nås. SMHI befarar att förslaget om att ersätta begreppet "bästa möjliga teknik" med "bästa tillgängliga teknik" riskerar att minska incitamenten att investera i grön innovationsteknik. Det kan leda till fortsatta investeringar i icke hållbara lösningar vilket försämrar möjligheterna att nå de långsiktiga klimat- och miljömålen.

SMHI – Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Postadress SMHI 601 76 • Norrköping • Växel 011-495 80 00 • Fax 011-495 80 01 • E-post registrator@smhi.se

SMHI huvudkontor

Besöksadress Folkborgsvägen 17
601 76 Norrköping

SMHI

Besöksadress Stationsgatan 23, 6 tr.
753 40 Uppsala

SMHI

Besöksadress Göteborgskaderns plats 3
426 71 Västra Frölunda

Kommentar till kapitel 16 - Konsekvenser

Enligt uppdragsdirektivet ska beredningen utreda hur det svenska regelverket kan förändras i syfte att Sverige inte ska ställa högre eller överlappande krav i förhållande till vad relevanta EU-regelverk kräver, särskilt i fråga om processuella krav och i fråga om möjligheten att nyttja de undantag från ordinarie krav som finns (sida 417). Detta motsvarar i praktiken en minskad ambitionsnivå avseende Sveriges miljöarbete vars konsekvenser SMHI önskar tydligare framgick av avsnitt 16.9 "Konsekvenser för miljö och klimat".

I avsnitt 16.9 sida 1671 står det under stycket "Förslaget om en ny prövningsorganisation" att en mer effektiv och förutsebar prövning bedöms leda till en ökad investeringsvilja och tidsvinster, vilket i sin tur kan bidra positivt till att nå miljö- och klimatmålen genom att fler klimat- och miljöförbättrande investeringar kommer till stånd och att det kan ske snabbare.

I betänkandet saknas underlag som styrker en koppling mellan ökad investeringsvilja, vilket skulle kunna leda till fler tillståndsprövningar och att dessa investeringar i huvudsak skulle vara klimat- eller miljöförbättrande. Även om EU:s industriutsläppsdirektiv ställer krav om bästa tillgängliga teknik, så kan verksamheter och åtgärder till sin natur ha en negativ effekt på miljön oavsett teknikval. Således är det möjligt att ett ökat antal verksamheter och åtgärder tillsammans kan leda till en ökad total belastning på miljön, vilket skulle kunna försvåra att nå miljö- och klimatmålen.

För nya och tidigare obeprövade verksamheter och åtgärder, som exempelvis koldioxidlagring, så saknas ofta vetenskapligt kunskapsunderlag och historiska övervakningsdata. Det är därför extra viktigt att försiktighetsprincipen beaktas för att förhindra att olägenheter uppstår i miljön som resultat av en förhastad miljöprövningsprocess.

Miljöbalken ställer krav på att kumulativa effekter både ska beskrivas och bedömas i miljöbedömningsprocesser. Det innebär att verksamheters påverkan inte får ses isolerat, utan ska bedömas tillsammans med andra befintliga eller planerade verksamheter i området. Därtill ställer försämringsförbudet i 5 kap. 4 § miljöbalken krav på verksamheter att inte på ett otillåtet sätt försämma vattenmiljön eller äventyra att vattnet uppnår rätt kvalitet enligt miljökvalitetsnorm. Remisser som SMHI yttrar sig över saknar generellt konsekvensbedömning av miljöbelastningen från verksamheten eller åtgärden i kombination med andra faktorer som negativt påverkar miljön. Därmed bedöms inte de kumulativa effekterna på ett adekvat sätt. Idag finns det stora kunskapsluckor om viktiga kopplingar mellan förändringar i den fysiska och kemiska miljön, ekosystemen, samt mänskliga aktiviteter. För att kunna effektivisera miljöprövningsprocessen och samtidigt uppfylla kraven i miljöbalken, så krävs investeringar i miljöövervakning och forskning.

Vattenuttag

Vattenbrist uppstår när behovet av vatten är större än tillgången och är därmed alltid kopplat till användandet av vatten. Redan idag uppstår perioder av vattenbrist i delar av Sverige. Ett exempel är Emån vars avrinningsområde utgjorde pilotområde i ett regeringsuppdrag som SMHI utförde om ökad kunskap om vattenuttag (hydrologisk rapport nr 126). Undersökningen visade att om alla med tillstånd fullt nyttjade sina tillstånd så skulle det överstiga tillgången på vatten i vattendraget. Detta justeras i verkligheten med begränsningsregler och bevattningsförbud. I Emåns fall blev det

SMHI – Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Postadress SMHI 601 76 • Norrköping • Växel 011-495 80 00 • Fax 011-495 80 01 • E-post registrator@smhi.se

SMHI huvudkontor

Besöksadress Folkborgsvägen 17
601 76 Norrköping

SMHI

Besöksadress Stationsgatan 23, 6 tr.
753 40 Uppsala

SMHI

Besöksadress Göteborgseskaderns plats 3
426 71 Västra Frölunda

tydligt att även vattenuttag som inte har tillstånd enligt vattendom kraftigt påverkar lågflödet. Vattentillgången väntas förändras i ett framtida varmare klimat.

I dagsläget finns viss information om vattenuttag, men informationen är långt ifrån heltäckande och det finns inget samlat system för insamlingen. Många myndigheter och organisationer har därför lyft frågan om att en bättre kartläggning av Sveriges vattenuttag behövs. Faktiska vattenuttagsmängder behöver rapporteras in för att möjliggöra beräkningar för prioritering av tillgängligt vatten. Om uppgift om tillståndsgivna och faktiska uttag fanns samlade skulle SMHI kunna bistå med verktyg som visar tillgängligt vatten som faktiskt finns att nyttja per delavrinningsområde vilket skulle underlätta vid prövning. SMHI är positiva till att miljöbedömningen av vattenuttag samlas på en myndighet.

I avsnitt 14.17.3 beskrivs att tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken för uttag av vattentäkt för en jordbruksfastighets husbehovsförbrukning eller värmeförsörjning inte behövs om bortledandet uppgår till högst tio kubikmeter yt- eller grundvatten per dygn på Gotland eller Öland, eller 25 kubikmeter yt- eller grundvatten per dygn på en annan plats än Gotland eller Öland enligt förslaget. Denna vattenverksamhet kommer då gå från dagens tillståndsplikt till att inte behöva något miljötillstånd, igångsättningsbesked eller anmälan alls. Förslaget baseras på promemorian *Ytterligare steg för att förbättra genomförandet av MKB-direktivet* (KN2023/04664). Enligt bilaga 3 till MKB-direktivet måste miljöns känslighet i de geografiska områden som antas bli påverkade av projekten beaktas med avseende på bland annat naturresursernas relativa förekomst, kvalitet och förnyelseförmåga i området. Det framgår inte ur promemorian hur gränserna tio och 25 kubikmeter yt- eller grundvatten per dygn framtagits. Eftersom uttagets storlek inte sätts i förhållande till tillgängligt vatten så innebär skrivningen en risk. Ett nedströms liggande område kan drastiskt påverkas om ett relativt stort uttag görs uppströms. SMHI anser att dessa gränsvärden bör ses över så att de tar hänsyn till lokala förutsättningar för vattenuttag och till effekterna av ett förändrat framtida klimat. Påverkan av ett vattenuttag beror av vattentäktens storlek och nuvarande nyttjandegrad. SMHI anser att alla uttag måste dokumenteras och rapporteras för att möjliggöra prioriteringen av vattnet. Prioriteringen av vatten är en viktig samhällsfråga och mycket resurser läggs på att reda i den, se exempelvis pågående regeringsuppdrag om kartläggning av vattenbalanser som Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för.

SMHI som har den nationella hydrologiska kunskapen önskar att få delta i framtagandet av gränserna för fritt uttag av vatten.

SMHIs observationsstationer

SMHIs verksamhet regleras i förordning (2009:974) med instruktion för Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut. Av 3 § framgår att SMHI ska förvalta och utveckla den svenska meteorologiska, hydrologiska och oceanografiska infrastrukturen och därigenom inhämta och förmedla kunskaper om landets meteorologiska, klimatologiska, hydrologiska och oceanografiska förhållanden. Vidare framgår av 5 § att SMHI inom sitt verksamhetsområde särskilt ska svara för varningstjänster och producera och förmedla meteorologiskt, klimatologiskt, hydrologiskt och oceanografiskt beslutsunderlag. För att kunna fullfölja detta uppdrag har SMHI över 1000 observationsstationer runt om i landet för insamling av relevanta data. Förändringar på eller i närheten av dessa stationer kan påverka såväl kort- som långsiktiga mätningar negativt, och i värsta fall göra dem obrukbara.

SMHI – Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Postadress SMHI 601 76 • Norrköping • Växel 011-495 80 00 • Fax 011-495 80 01 • E-post registrator@smhi.se

SMHI huvudkontor

Besöksadress Folkborgsvägen 17
601 76 Norrköping

SMHI

Besöksadress Stationsgatan 23, 6 tr.
753 40 Uppsala

SMHI

Besöksadress Göteborgseskaderns plats 3
426 71 Västra Frölunda

Det är därför viktigt att SMHI får information om planerade förändringar i ett tidigt skede, så att myndigheten kan bemöta eller planera för åtgärder i dialog med verksamhetsutövaren. Tillsammans kan då lösningar identifieras som minimerar påverkan på mätstationerna. Detta gäller alla SMHIs stationer inom hydrologi, oceanografi och meteorologi. Inom hydrologin är det särskilt känsligt, eftersom även mindre ingrepp i ett vattendrag kan göra en station oanvändbar. I dagsläget kontrollerar länsstyrelserna om det finns en observationsstation i närheten (inom 5 km radie) och samråder med SMHI vid vattenverksamhet både i fall med betydande och icke betydande miljöpåverkan.

Placeringen av SMHIs stationer finns tillgänglig på smhi.se som underlag för planering och samråd.

Information om domslut

I 9 § i förordning (1998:1388) om vattenverksamheter står att en kopia av domstolens dom eller slutliga beslut i ett ansökningsmål ska skickas till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, om målet rör en vattenverksamhet som anges i 11 kap. 3 § 1-5 miljöbalken. Enligt förslaget i utredningen ska 9 § i förordning (1998:1388) om vattenverksamheter upphävas och ersättas av 7 kap. 1 § miljöprövningsförordningen (MPF). I 1 § MPF står att prövningsmyndigheten ska skicka det slutliga beslutet i ett ärende om miljöprövning till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, om beslutet rör en vattenverksamhet om lagning eller utrivning av en anläggning i ett vattenområde enligt 11 kap. 3 § 1 miljöbalken. SMHI anser att det inte är tillräckligt då stationer kan beröras av all vattenverksamhet utan vill behålla förra skrivningen ”om målet rör en vattenverksamhet som anges i 11 kap. 3 § 1-5 miljöbalken.”

SMHI utför tillsynskontroll på cirka 130 vattenregleringar i Sverige på uppdrag av mark- och miljödomstolarna. Nya domar som påverkar SMHIs tillsynsuppdrag måste inkomma till SMHI. Om SMHI inte ges kännedom om domar som är nya, kompletterande eller ersättande till dessa regleringar har SMHI inte möjlighet att fullgöra sitt uppdrag inom tillsyn av vattenregleringar.

Övriga mindre synpunkter

I avsnitt 1.38 i förslag till förordning om ändring i förordningen (1998:1398) om vattenverksamheter saknas det ett ”ska” i 2 § (på sidan 264) i första meningen i föreslagen lydelse.

I avsnitt 14.2.2 sida 1041 fastslås att ett syfte med ökad förutsebarhet i miljötillståndsprocessen är att stärka svensk export av klimatvänliga produkter och tjänster. Dock är det inte uppenbart huruvida skrivningen avser svensk export i allmänhet, däribland klimatvänliga produkter och tjänster, eller om skrivningen avser klimatvänliga produkter och tjänster i synnerhet. Avses klimatvänliga produkter och tjänster i synnerhet bör det preciseras på vilket sätt en ökad förutsebarhet i miljötillståndsprocessen skulle stärka dessa. Avses svensk export i allmänhet bör dylika formuleringar revideras för att inte vilseleda läsaren.

I avsnitt 14.2.3 beskrivs utgångspunkten för förslagen vara att de ska leda fram till en effektivare och mer förutsägbar, konkurrenskraftig och rättssäker miljöprövningsprocess. Dock nämns inte målet att begränsa miljöpåverkan av de aktiviteter som prövningen gäller som en utgångspunkt. Det nämns att avsikten är att uppnå en miljöprövningsprocess som håller god kvalitet, men utan att närmare precisera vad god kvalitet innebär.

SMHI – Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Postadress SMHI 601 76 • Norrköping • Växel 011-495 80 00 • Fax 011-495 80 01 • E-post registrator@smhi.se

SMHI huvudkontor

Besöksadress Folkborgsvägen 17
601 76 Norrköping

SMHI

Besöksadress Stationsgatan 23, 6 tr.
753 40 Uppsala

SMHI

Besöksadress Göteborgseskaderns plats 3
426 71 Västra Frölunda

I avsnitt 14.2.4 sida 1495 hänvisas till avsnitt 16.8.1 för en redovisning av presenterade beräkningsresultat. Avsnitt 16.8.1 saknas i innehållsförteckningen och i rapporten.

I avsnitt 14.8.6 sida 1245 andra stycket står ”Vår utgångspunkt är att bestämmelsen bör spegla den process för miljöbedömning av tillståndspliktiga verksamheter och åtgärder som finns i.”. Här har uppenbarligen en hänvisning fallit bort.

I avsnitt 18 sida 2031 står att samtliga tillståndspliktiga vattenverksamheter återfinns på MBK-bilaga 1. Det borde stå MKB-direktivet bilaga 1.

Generaldirektör Håkan Wirtén har beslutat i detta ärende efter föredragning av Elinor Orell, Maud Goltsis Nilsson, Jörgen Öberg och Ylva Ericson.

I beredningen har även Amanda Nylund, Marie Johansen, Anna Åkesson, Ola Pettersson, Lena Eriksson Bram, Caroline Eklund, Charlotte Witell, Caroline Rydholm, Linda Gren, Magnus Joelsson och Jörgen Jones deltagit. Avdelningschef Magnus Rödin har deltagit vid den slutliga handläggningen.

För SMHI

Håkan Wirtén
Generaldirektör